

Grupy rówieśnicze – jak uczniowie w nich funkcjonują?

Opracowała: Klaudia Waryszak-Lubaś, trenerka i certyfikowana edukatorka praw człowieka pierwszego stopnia. Ukończyła kurs praw człowieka w helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Zajmuje się kompetencjami miękkimi, edukacją antydyskryminacyjną i edukacją globalną

Człowiek już od najmłodszych lat świadomie bądź nieświadomie zaczyna przynależeć do pewnych grup społecznych. Z biegiem lat świadomość ta się zwiększa, bo młodzi ludzie samodzielnie wybierają, do jakich grup chcą przynależeć. Jak jest w przypadku grup rówieśniczych? Czy mają one wpływ na decyzje podejmowane przez ich członków? W jaki sposób kształtują postawy młodych ludzi?

Przynależność do grupy

Grupa rówieśnicza charakteryzuje się tym, że należą do niej osoby w tym samym lub w zbliżonym wieku. Jest ona tworzona zarówno spontanicznie, jak i celowo. Grupa ta odgrywa ważną rolę w procesie socjalizacji. To właśnie dzięki niej dzieci i młodzież zaspokajają potrzeby, których nie mogliby realizować, gdyby przebywali tylko wśród osób dorosłych, m.in. rodziców, nauczycieli czy innych członków rodziny. Przynależność do danej grupy rówieśniczej może wzmocnić bowiem ich poczucie własnej wartości i przydatności społecznej. Oczywiście zależy to od roli, jaką odgrywają w danej grupie.

Osobie, która włącza się do grupy rówieśniczej, zależy na akceptacji i uznaniu jej przez innych członków. Aby zyskać uznanie kolegów i koleżanek, młodzi ludzie próbują zdobyć ich sympatię. Działają i zachowują się wówczas zgodnie z normami panującymi w danej grupie.

Odpowiedź na kryzys tożsamości

Przykładów grup rówieśniczych jest wiele, np. szkolna klasa, drużyna harcerska, grupa wolontariuszy, drużyna sportowa czy subkultura. Należy zauważyć, że granica pomiędzy tymi grupami jest płynna. Uczeń może należeć do kilku grup rówieśniczych jednocześnie. Wszystkie mają duży wpływ na poczucie tożsamości młodego człowieka i poszukiwania własnego „ja”. Przynależność do grupy rówieśniczej pomaga uzyskać odpowiedź na pytanie: „Kim jestem?”. Jest to ważne ze względu na pojawiający się u nastolatków kryzys tożsamości, w wyniku którego trudno jest im zdefiniować samych siebie. To właśnie dzięki relacjom z rówieśnikami kształtuje się tożsamość nastolatka czy jego poczucie własnej wartości, które na tym etapie rozwoju mogą zależeć od pozycji zajmowanej w grupie.

Relacje młodzieży mogą być wymagające ze względu na oczekiwania, jakie przed sobą stawiają, m.in. wzajemne zaufanie, zrozumienie, gotowość do wzajemnej pomocy. Na tym

etapie rozwoju młody człowiek może odrzucić część wartości wyznawanych w domu, w szkole czy przez większość społeczeństwa. Można wówczas zauważyć, że działania grupy rówieśniczej mają na niego największy wpływ. To z rówieśnikami nastolatek spędza najwięcej czasu wolnego, a członkowie grupy wywierają wpływ na zachowania, opinie, postawy, styl ubierania się czy gust muzyczny. Dla młodego człowieka – to właśnie grupa rówieśnicza jest punktem odniesienia.

W grupie szkolnej

Klasa szkolna, pomimo przypadkowego doboru uczniów, jest uważana za potencjalną grupę rówieśniczą. W jej skład wchodzi dzieci na podobnym poziomie rozwoju, w tym samym wieku, które łączy wspólny cel. Początkowo przypadkowe dla siebie osoby z czasem integrują się, tworząc coraz bardziej zwartą grupę – o podobnych upodobaniach i zainteresowaniach. Powoli zaczyna budować się wewnętrzna struktura grupy i tworzy się jej hierarchia, zależna od roli i pozycji poszczególnych członków.

Warto dodać, że nauczyciel ma duży wpływ na grupę rówieśniczą, jaką jest klasa. Jego zaangażowanie, umiejętności interpersonalne, osobowość czy postawa przekładają się na atmosferę, jaka w niej panuje.

Funkcje wychowawcze

Relacje w grupie rówieśniczej wspomagają wiele funkcji wychowawczych. Członkowie grupy uczą się od siebie wzajemnie współpracy, działają razem podczas realizacji wspólnego celu. Uczą się również samodzielności, podziału zadań, co daje im poczucie sprawczości i odpowiedzialności za swoje czyny. Jest to również przestrzeń, w której dzieci czy młodzież mogą kształtować swoje umiejętności interpersonalne, które rzutują na ich relacje z otoczeniem. Członkowie grupy nawiązują kontakty towarzyskie, w których mogą zaspokoić potrzeby emocjonalne czy przynależności do grupy. To w grupie dziecko może poczuć się ważne. Często zdarza się również, że to właśnie w grupie rówieśniczej odkrywają i rozwijają swoje pasje, które zostają z nimi na długie lata.

Nierzadko rodzice wyolbrzymiają, twierdząc, że grupy rówieśnicze mają negatywny wpływ na ich dziecko. Głównie zdarza się to, kiedy nastolatek zaczyna się buntować i mieć wewnętrzną potrzebę większej swobody i wolności. Nie zawsze jednak te obawy są mylne, zwłaszcza gdy zachowania poszczególnych członków grupy odbiegają od przyjętych norm społecznych.

Kilka słów o zagrożeniach

Dziecko, które bardzo potrzebuje społecznej akceptacji wśród rówieśników, będzie zabiegało o nią w każdy możliwy sposób. Konsekwencją takiego zachowania jest łamanie różnego

rodzaju norm społecznych przyjętych w klasie czy szkole. Chęć utrzymania swojej pozycji czy popularności w grupie zaczyna dominować, podczas gdy dziecko działa nie zawsze w zgodzie ze sobą. Uczeń może nie wiedzieć, jak zareagować na tego typu sytuację. Zazwyczaj nie będzie się im opierał i zadziała zgodnie z oczekiwaniami grupy. Może zdarzyć się też tak, że uczeń będzie izolowany i odrzucany przez grupę, nawet jeżeli w indywidualnych kontaktach z innymi ludźmi utrzymuje prawidłowe relacje.

Grupa może także uczyć swoich członków niepożądanych zachowań, takich jak: sięganie po alkohol, narkotyki lub inne używki, agresywne i przemocowe zachowania względem innych rówieśników, młodszych dzieci czy zwierząt. W takich sytuacjach role też mogą się odwrócić i uczeń może sam doświadczać wykluczenia w grupie oraz działań dyskryminujących.

Zarówno rodzice, jak i nauczyciele powinni być uważni i czujni. Jasne i asertywne stawianie granic i szczerą rozmowę to ważne elementy, dzięki którym istnieje szansa na ukształtowanie postawy dziecka.

Podział powiązań

Naturalne jest, że po pewnym czasie w grupie rówieśniczej zaczynają funkcjonować mniejsze grupki. Uczniowie łączą się po kilka osób, np. pod względem upodobań, wspólnych pasji, sympatii czy wielu innych czynników.

Powiązania, które występują pomiędzy młodzieżą w okresie dojrzewania, można podzielić na trzy główne:

1. **Paczka** – to grupka kilku osób, mniej więcej od trzech do sześciu, która jest ze sobą ściślej zaprzyjaźniona. Trwałość paczek jest różna, niektóre nie przetrwają nawet okresu szkolnego, inne mogą z kolei trwać przez długie lata, a nawet całe życie. Dobór członków zależy od wzajemnej akceptacji swoich osobowości, polubienia się, wspólnego wykonywania czynności, podobnych upodobań, ideałów, autorytetów, ich sytuacji ekonomicznej bądź społecznej czy też poziomu dojrzałości. Oczekiwaniem wobec członka paczki jest najczęściej dostosowanie się do norm przyjętych w grupie i zainteresowań akceptowanych przez nią. Członkowie paczki starają się jak najwięcej czasu spędzać razem, np.: pomagają sobie w trudnych sytuacjach, szukają wspólnych rozrywek, spędzają wspólnie wolny czas, szykują wspólne wyjazdy na wakacje czy na ferie. Pozytywne aspekty przynależności do paczki to chociażby poczucie bezpieczeństwa i ważności osobistej każdego członka, które wynikają z akceptacji grupy. Paczka wpływa na rozwijanie umiejętności współżycia społecznego, poszanowania wspólnych interesów. Mogą pojawić się też negatywne skutki przynależności do paczki, takie jak: snobizm występujący u jej członków, niepodważalna lojalność wobec nich czy wrogość i tajemniczość względem osób, które nie należą do paczki. Może również zwiększać się

napięcie między rodzicami (czy opiekunami) a dziećmi, co wynika z rozbieżności między wymaganiami rodziców a członków paczki,

2. **Grupa koleżeńska** – to grupa nieformalna, znacznie bardziej liczna od paczki i jednocześnie mniej ekskluzywna. Członkowie dobierają się na podstawie wspólnych zainteresowań, pasji, podobieństw kulturowych. Grupa tworzy się zazwyczaj z paczki, która przyjmuje do siebie nowych członków. Grupy koleżeńskie posiadają luźniejszą strukturę. Nie ma w nich przywódcy ani zaplanowanej działalności. Działalność takich grup polega na spędzaniu wspólnie wolnego czasu czy organizowaniu działań o charakterze towarzyskim,
3. **Banda** – to potoczna nazwa grupy dzieci w wieku szkolnym. Nazwa ta odnosi się do zjawiska o charakterze negatywnym. Dotyczy ona grup młodzieżowych, które zrzeszają osoby, które nie zostały zaakceptowane przez rówieśników w szkole (oraz osoby odrzucone bądź zaniechane we własnych domach). Członkowie band z biegiem czasu mogą wkroczyć na drogę przestępczą. W pewnym sensie są oni paczką, ale skupiają się bardziej na osiąganiu celów (sportowych, seksualnych, przestępczych, agresywnych). Poziom solidarności i lojalności wobec swych członków jest w ich przypadku znacznie wyższy. Są oni bardziej zbuntowani i podejrzliwi w stosunku do osób dorosłych. Przywódcy w bandach mają bardzo silne pozycje, wymagają od członków oddania, posłuszeństwa czy uległości. Po czasie zaczynają naturalnie wyłaniać się role grupowe: lider, outsider, dobry uczeń, opozycjonista, błazen grupowy, stabilizator emocji grupowych, kozioł ofiarny. W zależności od dynamiki grupy i indywidualnych osobowości mogą pojawić się inne role grupowe. Może zdarzyć się również tak, że kilka osób przyjmie tę samą rolę.

Oczywiście powyższy podział nie jest ostateczny, w grupach występują bowiem również inne podziały. Grupy rówieśnicze są nieodłącznym elementem socjalizacji dzieci i młodzieży. Odpowiednio stymulowane i wspierane przez pedagogów mogą w sprzyjającej atmosferze rozwijać swoje umiejętności społeczne, ale również zaspokajać potrzeby przynależności do grupy. Warto więc zastanowić się, w jaki sposób tworzone są warunki do rozwoju wartościowych relacji między młodymi ludźmi i jak wspierać ich funkcjonowanie w grupach.

Bibliografia:

- U. Janulewicz, *Grupy rówieśnicze*, <https://szkolnictwo.pl/index.php?id=PU3481> (dostęp: 29.08.2019).
- M. Kokociński, *Rola grupy rówieśniczej w procesie socjalizacji młodzieży*, Poznań 2011.
- K. Korcz, *Wpływ grupy rówieśniczej*, <https://parenting.pl/wplyw-grupy-rowiesniczej> (dostęp: 29.08. 2019).

- M. Michel, *Grupa rówieśnicza jako podstawowe środowisko działań profilaktycznych w społeczności lokalnej*. „Nauczyciel i Szkoła” 2002, nr 1–2 (14–15), s. 247–259.
- A. Studniak, *Grupa rówieśnicza jako element wychowania pozaszkolnego*, <http://edukatormedialny.pl/2010/05/06/grupa-rowiesnicza-jako-element-wychowania-pozaszkolnego> (dostęp: 27.08.2019).